

Károli Gáspár Református Egyetem
Hittudományi Kar
Doktori Iskola

T É Z I S F Ü Z E T

Hős Csaba

**Csikesz Sándor lelkipásztori eszményképének elemei
a lelkipásztori munkában és lelkésznevelésben
című disszertációjához**

Doktori iskola vezetője: Dr. habil. Zsengellér József
Témavezető: Dr. Literáty Zoltán

A doktori disszertáció a 20. század egyháztörténete kiemelkedő alakjának, Csikesz Sándornak (1886–1940) az életművét dolgozza fel. Teszi ezt úgy, hogy lelkipásztori és professzori szolgálata mögött egy lelkipásztori eszményképnek az elemeit és sarokpontjait mutatja be és egyben elemzi is azokat. Ez a lelkipásztori eszménykép nem szubjektív képzetek és vágyak alkotta ideál, hanem olyan egzakt módon leírható teológiai, szakmai és emberi minőségek harmonikus képe, amely élhető és követhető életstratégiává válhat a lelkipásztorok számára. Csikesz lelkipásztori eszményképének rekonstruálása után összefoglaló következtetésként az alábbiak kerültek megállapításra:

1. **Krisztus egyházában olyan lelkipásztori eszményképre van szükség, amely a jelen kihívásaira reflektál és a jövő az útját is inspirálja.** Fokozottan igaz ez átmeneti korszakokban, főképpen paradigmaváltások idején. Nemcsak a kívülállók – sokszor negatív – tapasztalataiból táplálkozó lelkipásztorképet ellensúlyozhatja ez, hanem az egyházon belüli közmegegyezéseken alapuló tendenciákat is orientálhatja. Egyfelől segíthet feldolgozni a hivatással szemben támasztott kritikákat, másfelől segítségével elkerülhető a korszerűtlen modellek szerinti építkezés. Ez akkor valósulhat meg, ha a lelkipásztori eszménykép egy reális ekkleziasztikai talajon állva, a gyakorlati teológia diszciplínáiban megfogalmazva és egy korszerű pásztorálteológiai megközelítésben koherens egészé áll össze.
2. **A lelkipásztori eszménykép csak teológiai megalapozottságú és meghatározottságú lehet.** Abban teológiai igazságoknak kell felülmúlnia minden szubjektív önkényességet, gyakorlati szükségszerűséget és időszerű érdeket. A lelkipásztori eszményképben teológiai teória és praxis integrálódik. Hátterében pedig meghatározó módon van jelen a biblikusság és a reformátori teológia. Ugyanakkor a lelkipásztori eszménykép nyitott új, nemzetközi teológiai trendekre, amelyeket kritikai szemlélettel használ a Magyar Református Egyház kontextusában.
3. **A lelkipásztori eszményképnek teológiai hasznossága van.** Megszületése ösztönzi a minőségi teológiai munkát, és folyamatos revíziója az egész lelkipásztori kart önreflexióra készíti a gyülekezeti gyakorlat valóságának tükrében. Egy felekezeten belül kiegyensúlyozza a lelkipásztorkodás teológiáját, megszünteti a kegyességi törésvonalakat, és egész generációkat kötelezhet el helyes irányok mellett. Ugyanakkor a homogenitás erőltetése nélkül is karakterizálja a Magyar Református Egyházban a

lelkipásztorkodást. Sőt, laikusok bevonásával olyan eleven teológiai diskurzusra készíttet, amelyet a lelkipásztori egzisztencia megannyi területe inspirál.

4. **A lelkipásztori eszménykép kötött és változó elemekből áll.** Kötött, idők kontextusától független elemei azok, amelyek a Kijelentés világához és a reformátori tradícióhoz kapcsolva adnak neki maradandó tartalmat. Változó elemei három irányból építkeznek: egyfelől annak a kornak kontextusából, amelyben az eszménykép megszületik, másfelől az adott kor teológiai trendjeiből, harmadsorban pedig a profán tudományok területeiről. A kötött elemeket következetesen kell minden generációnak beépítenie eszményképébe, hiszen azok a változó elemekkel kapcsolatban kontrollszereppel is bírnak.
5. **A lelkipásztori életút hatással van a lelkipásztori eszményképre.** Ezen belül három, egymástól jól elkülöníthető életszakasz kimutathatóan döntő befolyással bír. A gyermek- és serdülőkor családi, kegyességi és lelkipásztori mintái nyomán olyan személyiségjegyek, attitűdök rögzülnek, amelyek később beépülnek a lelkipásztori karakterbe. Az elhívás elnyerésétől kezdődően az önálló szolgálatba állásig terjedő életszakasz olyan teológiai impulzusokat, szakmai normákat, egyházi tapasztalatokat, sőt magánéleti változásokat hoz, amelyek döntően hatnak a lelkipásztori eszményképre. Az aktív szolgálat szakaszába pedig, bár szilárd identitással érkezik az egyén, az nem fixálódik, hanem folyamatosan formálódik.
6. **A lelkipásztori eszménykép is alakítja az egyéni életutat.** A belsővé váló, identitásmeghatározó szereppel bíró lelkészkép nemcsak a konkrétan szakmai feladatok ellátásában határozza meg a cselekvési irányokat, hanem az egész egzisztencia terén. Magánéleti dilemmák, egzisztenciális életkérdések, hosszabb távú életstratégiák tekintetében is iránytűvé lehet egy lelkipásztori eszménykép. Így annak segítségével nemcsak személyes élettragédiák kerülhetők el, hanem elkötelező erejénél fogva döntési helyzetekben iránytűként is szolgálhat az.
7. **A lelkipásztori eszménykép identitásmeghatározó tényező, mely átfogó módon ad releváns feleleteket a lelkipásztori egzisztencia három legfontosabb területén felvetődő kérdésekre.** Felöleli a lelkipásztor életének személyes és magánéleti aspektusait, megfogalmazza a lelkipásztorkodás legalapvetőbb szakmai kritériumait, és érinti a lelkipásztor életének közösségi összefüggéseit. Egy egészséges lelkipásztori énkép

mögött szükségszerűen állnia kell egy lelkipásztori eszményképnek. Sőt, egy eszménykép segítségével helyére kerülhet, rendeződhet, gyógyulhat a lelkipásztor saját életéhez, szolgálatához és közösségeihez való viszonya is.

8. **A lelkipásztori eszménykép elemei nemcsak leíró, hanem előíró normatív jelleggel bírnak.** Irányt, mértéket, szabványt adva konkrét tartalmakban határozzák meg és szabályozzák a lelkipásztori életet és szolgálatot. A lelkipásztori eszményképben summázódó személyiségjegyek és kompetenciák normává válva alapjai lehetnek értékelő mechanizmusoknak is. Sőt, az önfegyelem és egyházfegyelem nélkülözhetetlen eszközeivé lehetnek. Ám hangsúlyos, hogy a lelkipásztori eszménykép mégis több, mint mérhető kompetenciák egymás mellettsége, hiszen elemeinek koherens egészzé, minőségi életté és szolgálattá kell összeállnia. Ez a normatív jelleg elkötelező, „megkötő” szereppel is bír. A lelkipásztori életet és munkát objektív kritériumrendszerével orientálja, karakteresen kijelöli a mozgásteret, így hivatása a lelkipásztorkodás kritikai ellenőrzése is. Növeli a biztonságérzetet azzal, hogy az ad hoc cselekvések felől a tudatosság és tervszerűség felé mozdít, s ezzel óv az alulteljesítéstől és a kiégéstől is. A lelkipásztori eszményképhez való igazodás ritmust, harmóniát ad a szolgálatnak.
9. **A lelkipásztori eszménykép felszabadító jelleggel bír.** Az eszményi minimumok meghatározásával felszabadítja a lelkipásztort a ráterhelődő megfelelési kényszerek alól, és csökkentheti a frusztrációt. Felszabadító jellegénél fogva mindennapi szituációkban adhat szabadságot, konfrontálódjon a lelkipásztor akár egy gyülekezet téves lelkipásztorképével, akár kollektív identitásával, akár évszázados tradíciójával, akár konkrétan nem lelkipásztori feladatkörbe tartozó elvárásaival, lelkészcsaládot inzultáló magatartásával is.
10. **A lelkipásztori eszményképnek döntő hatása van az egyház életére.** Nemcsak gyülekezetek sorsát és az egész egyház képét határozza meg, hanem hatással van a lelkipásztorok egyházban elfoglalt helyére és a lelkészi egzisztencia megélt valóságára is. Egy eszménykép iránymutatása többek között: megszüntetheti a lelkipásztorkodás gyakorlatának gyakran szélsőségekbe futó kavalkádját; a lelkészválasztások kapcsán kizárhatja a traumatizáló meglepetéseket; segíthet felszámolni az „ein mann system” egyeduralmát; testvéri viszonyokat hozhat alá- és fölérendeltségek helyett; rendezheti laikusok és tisztségviselők viszonyát; a lelkipásztori karon belül is erősítheti az összefogást,

az ún. fraternitást; közelebb hozhat egymáshoz lelkészgenerációkat; évtizedek óta megoldatlan közegyházi kérdésekben hozhat megoldást.

11. A lelkipásztori eszménykép alapvető fontosságú a lelkészképzésre nézve. Lelkész-kép nélkül nincs lelkészképzés. Egy akadémiai és közegyházi konszenzussal megszülető lelkipásztori eszménykép előmozdíthatja a lelkészképzés egységesülését, nemcsak a kimenet, hanem a belső tartalmak tekintetében is. Ugyanakkor minőségi elvárásaival szabályozhatja a lelkészképzésben az elmélet és gyakorlat arányát. Egy lelkipásztori eszménykép az oktatáson és kompetenciák kialakításán túl arra ösztönözheti a lelkészképzést, hogy az személyiségformáló, szemléletformáló és spirituális műhellyé váljon, ugyanakkor olyan speciális szocializációs közeggé is, ahol az egyháziatlan háttérből érkezők megérkezhetnek a református ekkleziasztikai valóságba, az egyházas hallgatók pedig nyithatnak a világ felé. Sőt, egy lelkipásztori eszménykép arra kötelezi a lelkészképzést, hogy biztosítsa saját utánpótlását, de gondoskodjon a lelkésztovábbképzésről is, valamint a közegyházzal összhangban aktívan közreműködjön a lelkipásztori eszménykép folyamatos revideálásában.

12. A múlt lelkipásztori eszményképeinek feltárása a lelkipásztori egzisztencia minden vonatkozásában hasznos. Egykori lelkipásztori eszményképek feltárása nemcsak forrásértékű dokumentumokat hoz felszínre, és nemcsak teológiatörténeti haszna van, hanem párbeszédre kényszerítve önreflexióra késztet, megerősít vagy korrekcióra sarkall életünk és szolgálatunk minden területén. Sőt, megtermékenyítőleg hat arra a lelkipásztori eszményképre amely szerint szolgálatunkat alakítjuk.

Csikesz Sándor lelkipásztori eszményképének egyes elemeit vizsgálva mindezek megállapítást és bizonyítást nyertek.

A mindenkori lelkipásztoroknak teszi fel a kérdést Szabó Imre a következőképpen: „Lelkipásztori eszményeink nem azért olyan hervadtak-e, mert elhanyagoltuk megőrizni és frissen tartani, vagy feleleveníteni azokat a vonásokat, melyek egy magyar lelkipásztor egyszerű életén is, mint krisztusi vonások kiragyogtak?”¹ Kérdésfelvetése jogos. Ez a disszertáció azért született, hogy

¹ Szabó Imre: Dr. Csikesz Sándor lelkipásztori és professzori eszményei, in: Csikesz Sándor emlékkönyvek 4. szerk: Módos László, Debrecen 1942. 9.

Csikesz Sándor lekipásztori eszményképe mentén szerző és olvasó is Krisztusra nézve gondolkodjék el a lekipásztori szolgálat felől.

Felcsút, 2018. április 8.